

Република България
ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

С Т А Н О В И Щ Е

на тема:

СПОРАЗУМЕНИЕТО ЗА ПАРТНЬОРСТВО И ПРОГРАМИТЕ КЪМ НЕГО ЗА ПРОГРАМЕН ПЕРИОД 2021-2027 г.

(разработено по собствена инициатива)

София, май, 2021 г.

Планът за дейността на Икономическия и социален съвет за 2021 г. включва изготвянето на становище по собствена инициатива на тема „Споразумението за партньорство и програмите към него за програмен период 2021-2027 г.“.

Председателят на ИСС разпредели разработването на становището на Комисия по европейски политики и европейски процес като водеща и Комисията по устойчиво развитие, селско стопанство, околна среда и регионални политики като подкрепяща.

За докладчици бяха определени I група – Милена Ангелова, II група от КТ „Подкрепа“ – Александър Загорев и III група – Илияна Николова.

На съвместно заседание от 14.05.2021 г. на Комисията по европейски политики и европейски процес и Комисията по устойчиво развитие, селско стопанство, околна среда и регионални политики, становището беше обсъдено и прието за внасяне пред пленарната сесия на ИСС.

На своята пленарна сесия, проведена на 28.05.2021 година, Икономическият и социален съвет прие настоящото становище.

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АЗ – Агенция по заетостта
АПИ – Агенция „Пътна инфраструктура“
ББР – Българска банка за развитие
БВП – Брутен вътрешен продукт
ВиК – Водоснабдяване и канализация
ВУ – Висши училища
ГУТ – Групи по условия на труд
ДМА – Дълготрайни материални активи
Е.Ж. – Еквивалент жители
ЕК – Европейска комисия
ЕС – Европейски съюз
ЕСИФ – Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕССП – Европейски стълб на социалните права
Ж.П. – Железопътен
ИСС – Икономически и социален съвет
ИТИ – Интегрирани териториални инвестиции
КУТ – Комитети по условия на труд
МОН – Министерство на образованието и науката
МСП – Малки и средни предприятия
МТСП – Министерство на труда и социалната политика
НАП – Национална агенция за приходите
НАПОО – Национална агенция за професионално образование и обучение
НИРД – Научноизследователска и развойна дейност
НКЖИ – Национална компания „Железопътна инфраструктура“
НПВУ – Национален план за възстановяване и устойчивост
НСИ – Национален статистически институт
ПРР – Програма „Развитие на регионите“
ПРЧР – Програма „Развитие на човешките ресурси“
ПКИП – Програмата за конкурентоспособност и иновации в предприятията
ПНИИДИТ – Програма за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация
ПО – Програма за образование
ПОО – Професионално образование и обучение
ПОС – Програма „Околна среда“
ПТС – Програма „Транспортна свързаност“
СГО – Структури на гражданското общество

СОП – Специални образователни потребности
СП – Социални партньори
Споразумението - Споразумение за партньорство
СЦ – Специфична цел
ТРГ – Тематична работна група
ФИ – Финансови инструменти
ФСП – Фонд за справедлив преход
УЦЖ – Учене през целия живот
JESSICA – Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas
Jeremie – „Съвместни европейски ресурси за микро- и средни предприятия”
COSME - Програма за конкурентоспособност на предприятията и малките и средни предприятия
MWh/y – мегаватчас/година
NEETs – Млади хора, които се намират извън системите на заетост, образование или обучение
NUTS – класификация на териториалните единици за статистически цели
STEM учебен план, базиран на идеята да за образование в четири специфични области - наука (Science) технологии (Technology), инженерство (Engineering) и математика (Mathematics)
TEN-T – Трансевропейската транспортна мрежа

1. **Заклучения и препоръки**

- 1.1. ИСС подчертава критичното значение на Споразумението за партньорство за периода 2021-2027 г. и програмите към него както за развитието на страната, така и за всички граждани, стопански и нестопански организации. Средствата от европейските фондове имат потенциала да помогнат за подобряването на икономическите и социалните условия, които са сред най-лошите в Европейския съюз.
- 1.2. ИСС настоява за интегрирането на стратегическите планове за инвестиране на фондовете от ЕС¹ в обща рамка с визия и цели за развитието на страната, с необходимите допълняемост и синергия и съответно - за адекватна демаркация на интервенциите. Тази рамка трябва да осигури конкретно и ясно проследяване и обвързване на всички мерки и дейности по всички стратегически документи и програми и планове, за изпълнение на хоризонталните приоритети за „повсеместно, общо, незабавно и реално възстановяване на конкурентоспособността, устойчивостта, социалното измерение и ролята на международните пазари²“; ускоряване на дигитализацията, въвеждането на кръговата икономика и подобряване на ресурсната ефективност; привличането на инвестиции; превенцията на неблагоприятните последици от изменението на климата; повишаването на доходите и стандарта на живот, повишаването на уменията на работната сила, осигуряване на качествени работни места и спазване на трудовите и социални стандарти.
- 1.3. ИСС настоява финализирането на Споразумението за партньорство да се осъществи в синергия с разработването на самите програми, при ясен механизъм за планиране, управление и мониторинг на всички стратегически и национални планове и програми за инвестиране на средствата от ЕСИФ, с активното и реално участие на социалните партньори и структурите на организираното гражданско общество, които да бъдат ефективно включени в дейностите по подготовката, изпълнението и мониторинга на отделните планове и програми. Анализът на предизвикателствата и добрите практики през програмния период 2014-2020 г. недвусмислено показва, че negliжирането на участието на СП и СГО в комитетите за наблюдение е неправилно и води до погрешни решения. В контекста на високите цели и безпрецедентния финансов ресурс, ИСС подчертава необходимостта от провеждането на амбициозни и обвързани политики с ефективното участие, координация и включване в решенията на СП и СГО, включително провеждането на политики за постигане на целите на

¹ Представени в Приложение 1.

² План за действие за прилагане на Европейския стълб за социалните права, 14 март 2021 г.

Плана за действие за прилагането на ЕССП. Всички документи трябва да се разглеждат в интегриран вид и освен икономическите, дигиталните и „зелените“ аспекти, да бъдат засегнати и социалните такива.

- 1.4. ИСС подчертава необходимостта от активното включване на СП и СГО и в дейностите по изпълнение на програмите - не само като целеви групи, а и като допустими бенефициенти, за да се използва ефективно натрупания специфичен експертен опит, институционална памет и капацитет на тези организации, и да се спазва принципа за прозрачно управление и разходване на публичните средства чрез въвеждането на конкурсно начало в разпределянето им. ИСС препоръчва да се ограничат случаите на предоставяне на безвъзмездна финансова помощ към държавни институции или разпоредители с бюджетни средства като конкретни бенефициенти, тъй като това на практика премахва конкурсното начало.
- 1.5. ИСС настойчиво предлага информирането на обществеността и гражданите по отношение на процеса по разработване на стратегическите документи и включването им в консултациите по тях да се организира по-добре, за да не бъде формален и до голяма степен ограничен. Често липсва подробна и системна информация към СП и СГО относно мотивите за приемане или не на дадените от тях предложения, относно комуникацията и коментарите на службите на ЕК и относно рамките, в които могат да се правят промени или допълнения по отделните планове и програми. Предоставяната информация относно планираните реформи, очакваното им въздействие и инвестициите за тяхното изпълнение, е частична, непоследователна, или се предоставя в края на преговорния процес, когато вече не могат да бъдат направени промени по същество. Логично, удачно и признак за добра управленска политика и добросъвестност е документите да се обсъждат много по-широко и задълбочено с всички заинтересовани лица, при което да се представят конкретни предложения, с обвързващи срокове и последователни действия.
- 1.6. ИСС настоява дебатите около европейските средства, които ще подпомогнат да се преодолее изоставането в обществената, икономическата, технологичната и социалната области, да бъдат доближени в много по-голяма степен до всички български граждани, в качеството им и на европейски граждани. Възможности за това биха дали кратки обобщени версии и разбираеми, лесни за възприемане послания и съдействие от страна на медиите за отразяване на съдържателната част на стратегическите документи, планове и програмите. ИСС призовава институциите да ползват активно и да развиват възможностите на организираното гражданско общество за изграждане на култура на споделени европейски ценности и конкурентоспособна икономика. ИСС апелира за широка обществена информираност, прозрачност и справедливо разпределение, реалистичност при

планиране на финансовите средства и приоритетно бюджетиране към мерки и проекти, които са ключови за постигането на основните цели на всички политики и програми.

- 1.7. ИСС настоява за правилата и изискванията по отношение на проектите, които се финансират със средства от ЕСИФ, да се приложи единен подход по всички програми, както и да се намали административната тежест за бенефициентите. Трябва да се насочат повече усилия и към укрепване на техния капацитет и улесняване достъпа им до информацията относно възможностите за кандидатстване (например, чрез общо виртуално пространство на всички възможности за проектно финансиране, без оглед на източника на финансиране – подобно на практиката на ЕК). ИСС препоръчва да се приложат добрите практики за бързо администриране на подкрепа към множество бенефициенти посредством ползването на възможностите на всички държавни институции ³. ИСС подчертава необходимостта от продължаването на усилията за гарантиране на прозрачното и проследимо инвестиране на ЕСИФ и за елиминиране на всякаква възможност за корупционни практики.
- 1.8. ИСС смята, че е необходима спешна дискусия, за да се намери оптималната формула за райониране на България на ниво NUTS II - като изхожда от факта, че освен икономическото изоставане на Северозападния регион, е налице сериозен дисбаланс в икономическото развитие и на Югозападния регион, заради област София-град. Включването на Област София-град следва да бъде решено по начин, който да даде възможност на предприятията от областите Перник, Кюстендил и Благоевград да имат достъп до справедливо финансиране според техните реални нужди и до по-справедлив подход при разпределяне интензитета на безвъзмездната финансова помощ и би допринесло за балансирано насочване на инвестиционната подкрепа.
- 1.9. ИСС призовава за по-ефективен, реален и резултатен диалог преди изготвянето на програмите – като се изпращат съответните документи на СП и СГО достатъчно рано, за да позволят задълбочен анализ, организират се публични обсъждания в различни формати и направените бележки се отразяват реално и по същество. ИСС призовава и за реален мониторинг на изпълнението на програмите, като се оценява дали е постигнато развитие, устойчивост и изпълнение на предварително поставените цели и се набелязват корективни мерки при необходимост, а не просто да се отчита колко и какви средства са разходвани.

³ Както това беше направено за преодоляване на кризата, свързана с пандемията от коронавируса - например, BG16RFOP002-2.094 „Подкрепа чрез оборотен капитал за МСП, засегнати от временните противоепидемични мерки чрез прилагане на схема за подпомагане от Национална агенция за приходите (НАП)“.

2. Споразумение за партньорство ⁴ и Национален план за възстановяване и устойчивост

- 2.1. ИСС подкрепя целевите приоритети в Споразумението и целите на НПВУ. Счита, обаче, че поставената цел за кумулативен реален растеж на БВП от 21,7% за периода 2021-2025 г., предвидена в НПВУ и препотвърдена в Споразумението, не е достатъчно амбициозна и ще бъде постигната и без подкрепата на предвидените в НПВУ инвестиции. За да се ускори конвергенцията, средствата по НПВУ трябва да бъдат инвестирани така, че да се постигне минимален растеж на реалния БВП в размер на поне 5 процентни пункта годишно, или кумулативен растеж на реалния БВП за периода 2021-2025 г. в размер на минимум 27,63%⁵. В тази връзка, ИСС очаква и да се изясни как ще се изчисли факторният ефект от интервенциите на НПВУ и Споразумението върху ръста на БВП.
- 2.2. ИСС с удовлетворение констатира, че редица конкретни предложения, отправени в становището му ⁶, са възприети в последно представената версия на НПВУ ⁷. Призовава при последващи редакции на НПВУ да бъдат възприети и други важни предложения - например, да се предвиди ясен механизъм за планиране, наблюдение и контрол на изпълнението на НПВУ – с участието на социалните партньори и заинтересовани страни. ИСС препоръчва взаимнообвързаност на целите и прецизиране на индикаторите, критериите и на съотношението на разпределение на ресурсите по 4-те стълба на НПВУ и настоява програмата за икономическа трансформация да бъде дофинансирана с още поне 1,1 млрд. лева - за сметка на прилагане на микс от грантово и дългово финансиране на програмите за енергийна ефективност и на преразглеждане на потребностите от финансиране на индустриални паркове – които са нереалистично завишени. Пренасочването на средства към модернизация на реалния сектор, за насърчаване на иновациите и инвестициите в икономиката, която е най-пострадала и се нуждае от възстановяване и догонващо

⁴ На основа на публикуваната версия към февруари.

⁵ Пролетната икономическа прогноза на ЕК предвижда ръст на БВП за България за 2021 г. от 3,7 %, а за 2022 г. – от 4,7 %. Изчисление на кумулативния икономически ръст на реален БВП за периода 2021-2025 г. при среден годишен ръст от минимум 5 %:

Година	БВП	реален ръст на БВП
база 2020	100	
2021	105	5%
2022	110,25	5%
2023	115,76	5%
2024	121,55	5%
2025	127,63	5%

Икономически ръст за периода 2021-2025 – сумарно 27,63%.

⁶ Становище на ИСС по НПВУ, прието на Пленарна сесия на 01.12.2020 г.

⁷ Публикувана на 08.02.2021 г.

развитие, е залог за постигането на висок растеж, за създаването на качествени и устойчиви работни места и за повишаване на социалния стандарт.

2.3. ИСС очаква в НПВУ да бъдат обхванати всички реформи, предвидени в Националното тристранно споразумение⁸, а не само част от тях. Отбелязва със съжаление, че в НПВУ все още липсват напълно:

- По отношение подобряване на бизнес средата – мерки за намаляване на броя на административните структури (всъщност НПВУ предвижда създаването на нови), мерки и инвестиции за по-слабо развити и изоставаци региони, насърчаване и подкрепа на МСП;
- По отношение на демография, образование, култура, пазар на труда и трудова миграция – комплекс от мерки за справяне с демографската и интелектуална криза, национална програма за строителство на детски ясли и градини, създаване на условия за популяризиране на четенето и възстановяване на позициите на книгата в културното развитие на българския народ, осигуряване на учене през целия живот и продължаващо професионално обучение. НПВУ следва да се допълни с политики за борба с неравенствата и демографската криза, за да има съответствие с Националния план за развитие 2030.

2.4. ИСС оценява положително предоставената по негово предложение допълнителна информация, конкретизирането и прецизирането на предвидения ресурс по стълбове и области на инвестиции в тях. Предлага да се включат и да се изяснят и конкретни данни за:

- Как са взети решенията за насочване на държавно съфинансиране към определени мерки и инвестиции (липсва анализ на алтернативи);
- Приложения към НПВУ, представящи връзката с Европейския семестър и таблиците с ключови етапи, цели, времеви план, финансиране и разходи;
- Предвидените суми за управление на отделните проекти.

2.5. ИСС счита, че е необходима спешна дискусия, за да се намери оптималната формула за райониране на България на ниво NUTS II, като изхожда от факта, че освен икономическото изоставане на Северозападния регион, е налице сериозен дисбаланс в икономическото развитие и на Югозападния регион, заради област София-град. Включването на област София-град в районирането следва да бъде решено по начин, който да даде възможност на предприятията от областите Перник, Кюстендил и Благоевград да имат достъп до справедливо финансиране според техните реални

⁸ Подписано на 17.06.2020 г.

нужди и до по-справедлив подход при разпределяне интензитета на безвъзмездната финансова помощ и би допринесло за балансирано насочване на инвестиционната подкрепа. Деформацията, която се получава при обобщените статистически данни за областите Перник, Кюстендил, София-област и Благоевград спрямо София-град лишава редица предприятия от на практика слабо развитите икономически общини в тези области от степента на финансиране, която са получили предприятия от общини с напълно сходни показатели, но намиращи се в други планови райони (на ниво NUTS II).

- 2.6. ИСС подкрепя инвестициите, насочени към повишаване на темповете на дигитализация на предприятията и на публичните услуги в полза на заетите, бизнеса и гражданите. Подчертава важността на финализиране на дигитализацията на публичните услуги и въвеждането на електронно управление, което ще доведе до по-голяма прозрачност, модернизиране и повишаване на ефективността и ефикасността на работата на администрацията и предсказуемост за хода на административните процедури.
- 2.7. ИСС подкрепя изпълнението на ИТИ и по-добрата допълняемост на мерки по различните програми с цел постигане на оптимални резултати. Също така е на мнение, че при планирането на такива инвестиции трябва да се отчита спецификата на мерките, които ще се комбинират, графика за тяхното изпълнение и възможността за координирано изпълнение.

3. Програма за конкурентоспособност и иновации в предприятията 2021-2027 г. (ПКИП)⁹

- 3.1. ИСС отчита, че в ПКИП са включени приоритетите и дейностите, които отговарят на реалностите в българската икономика, както и на необходимите мерки за повишаване конкурентоспособността и иновационния ѝ потенциал.
- 3.2. ИСС подчертава, че от особена важност е да се определи точно кои планирани интервенции ще бъдат финансирани с безвъзмездна финансова помощ и кои - с финансови инструменти (или и с двете в комбинация).
- 3.2.1. ИСС счита, че коментарите на ЕК по отношение на избора на комбинация от безвъзмездна финансова помощ и финансови инструменти¹⁰ не съответстват както на

⁹ На база на третия вариант на ПКИП.

¹⁰ Коментарът на ЕК: „Нашето разбиране е, че всички проекти за генериране на приходи и спестяване на разходи трябва да бъдат подкрепяни чрез финансови инструменти“ не е адекватен на предизвикателствата към настоящия момент.

принципните реалности в българската икономика, така и на ситуацията, в която тя се намира в резултат на пандемията КОВИД - 19. Отдаването на приоритет на финансовите инструменти би довело до стимулиране на дългова спирала в производствения сектор на България и липса на реална инвестиционна помощ за българските предприятия през следващите седем години. Едновременно с това, стимулирането на инвестиционната активност на българските предприятия чрез безвъзмездна финансова помощ, особено в условията на световна здравна и икономическа криза би довело до минимизиране на вредите и би съкратило сроковете за възстановяване на икономиката. Това е начинът българските предприятия да запазят част от конкурентоспособността си дори в условията на свито потребление, намалени инвестиции, свит износ и относително по-ниска покупателна способност на населението. В много случаи процедурите за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ са единствените стимули за реализация на инвестиционни проекти изобщо у нас. Определени сектори от българската икономика ще могат да преодолеят кризата именно чрез подкрепата по процедури за безвъзмездна финансова помощ – както като преки бенефициенти, така и като доставчици на специфични услуги, стоки или друго.

3.2.2. Предложението за подкрепа на предприятията с безвъзмездна финансова помощ вместо финансови инструменти през новия програмен период се обосновава от следните фактори:

- Ликвидността, оборотите и печалбите на фирмите, вследствие от КОВИД-19 кризата са безпрецедентно лоши. Много от жизнеспособните фирми увеличиха както задълженията си към финансови институции, включително и със средства за ликвидност, така и задълженията към доставчици. Всички неналежащи разходи се отлагат, дългосрочните прогнози за развитие стават все по-несигурни. Все по-малко фирми биха рискували вече крехката си финансова стабилност със сериозни кредити за инвестиции;
- Допълнителното задлъжняване чрез финансови инструменти на фирмите не би стимулирало развитието им и не би довело до намаляване на тяхната изостаналост спрямо развитите икономики, а обратно - би задълбочило тази изостаналост. Насърчавайки фирмите, които вече са сериозно задлъжнели, да използват допълнително финансови инструменти, би довело голяма част от тях до дългова спирала, лишаване от оборотни средства и евентуален фалит при падежа на използваните инструменти;
- От друга страна - банковата система е свръх капитализирана. Но в следствие на икономическата криза, породена от пандемичната обстановка, кредитния риск на много от икономическите сектори се повиши, което мотивира банките да насочат

кредитирането към сектори със стабилно развитие, които нямат нужда от подкрепа чрез безвъзмездна финансова помощ. ИСС приема факта, че финансовите инструменти осигуряват подходящо допълване на финансирането с безвъзмездни средства и подкрепя предоставената възможност още в настоящия програмен период 2014-2020 г. подкрепата чрез финансови инструменти да се предоставя за всички тематични цели и всички ЕСИФ. В същото време, ИСС твърдо подчертава, че финансовите инструменти не могат да постигнат същите цели като схемите за предоставяне на безвъзмездни средства и не могат ефективно да финансират същите инвестиции. Това е особено валидно за най-засегнатите от икономическата криза предприятия, които нямат достъп до банково финансиране, голяма част от тях са и недопустими поради висок кредитен риск, поради което целевата подкрепа за тях следва да бъде под формата на безвъзмездна финансова помощ с цел укрепването и развитието им след излизане от пандемията;

- В момента редица банки предлагат средства от финансовите инструменти от периода 2007-2013 г. (JESSICA, Jeremie) и финансовите инструменти от периода 2014-2020 г. в размер на 1,2 милиарда лева (892 млн. лева дългови инструменти и 293 млн. лева дялови инструменти). Трябва да се отбележи, че делът на финансовите инструменти у нас като процент от програмите беше един от най-високите в Европа (25% от ОПИК!). Предлагат се и средства от финансови инструменти директно на Европейско ниво, като само по Програмата за конкурентоспособност на предприятията и малките и средни предприятия (COSME) те са в размер на почти 1,4 млрд. евро за заеми и рисков капитал. Този наличен ЕС ресурс за финансови инструменти би бил повече от достатъчен спрямо настоящия инвестиционен интерес на фирмите, ако бъде правилно и ефективно администриран към наистина нуждаещите се от него. На пазара в България се предлагат повече финансови инструменти, отколкото е тяхното търсене, включително от Фонда на фондовете посредством различни програми и от различни посредници (виж Приложение 1). Допълнителният гаранционен ресурс, отпуснат от ББР по „Програма за портфейлни гаранции в подкрепа на ликвидността на микро-, малки и средни предприятия, пострадали от извънредната ситуация и епидемията от COVID-19“ в размер на 795 млн. лева, предлаган от 9 банки, до момента е усвоен едва на 23% (едва 188,5 млн. лева са достигнали до крайни получатели МСП). Тази ниска усвояемост показва предпазливостта на фирмите да решават ликвидните си проблеми с нов дълг при неясни перспективи.

3.2.3. Трябва да се отбележи още, че голяма част от инвестиционните проекти в България не биха се реализирали или биха били реализирани в значително по - малък мащаб без подкрепата с безвъзмездна финансова помощ. Показателен е фактът, че по отношение на инвестициите в дълготрайни материални активи може да се констатира много ясен и съществен принос на ОПИК 2014-2020 г., като подкрепените

предприятия са инвестирали в ДМА със средно 34% повече от средните нива в страната.

3.2.4. Съществуват и редица допълнителни мултиплициращи ефекти от подпомагане с безвъзмездна финансова помощ на предприятията:

- Повишена степен на финансова автономност;
- Насочване на инвестиционната активност към области и инвестиции, които са важни за очертаните приоритети на ниво държава и ЕС;
- Внедряване на иновации в дейността на българските предприятия;
- Подобряване на ресурсната и енергийната ефективност на икономиката като цяло.

3.2.5. Размерът на допълнителния финансов ресурс, който да бъде предложен на пазара от ПКИП, следва да е внимателно изчислен, анализирайки настоящата ликвидност на банковата система, наличните вече финансови инструменти на пазара и потенциалните икономически жизнеспособни проекти за финансиране в страната. Това е от особена важност, тъй като:

- Във време, в което се изисква незабавно реформиране чрез инвестиции с цел конкурентоспособност при радикално променените глобални реалности в следствие на пандемията от КОВИД-19, е необходима безвъзмездна помощ, за да бъдат стимулирани фирмите да се трансформират бързо към производство и предоставяне на конкурентни продукти и услуги, към повишена енергийна ефективност и иновативност. По този начин инвестициите ще доведат до увеличаване на БВП, намаляване на натрупания дълг в компаниите и увеличаване на възможностите за ръст на доходите;
- Грантовата подкрепа ще осигури жизненоважната ускорена трансформация на българската икономика към иновативна и зелена такава и ще направи възможно реализирането на целите на ПКИП, т.е. целите на ЕК, за трансформация на европейската икономика. Кредитирането няма да стимулира инвестиции, насочени към постигане на целите, поставени на ниво ПКИП и на европейски приоритети, а ще подпомогне банките да разширят портфейлите си, като им осигури гаранции към тяхната ликвидност при повишения риск на средата за финансиране на минималните и належащи инвестиционни намерения на фирмите.

3.2.6. В подкрепа на гореизложеното са и данните от междинната оценка на ОПИК 2014-2020 г. - Анализ и оценка на приноса на ОПИК за постигане на националните цели от Стратегия Европа 2020 за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж:

- Целта, заложена в Стратегия „Европа 2020“ по отношение на НИРД, е свързана с инвестиции в научноизследователска и развойна дейност и иновации в размер на 3% от БВП. Националната цел на България предвижда инвестициите в научна и развойна дейност да достигнат 1,5% от БВП през 2020 г. Данните от НСИ за движението на стойностите на този показател показват, че към края на 2018 г. е достигната приблизително половината от стойността на този целеви индикатор - 0,75%, а предварителната оценка за 2019 г. е 0,84%. В периода 2018 - 2019 г. е на лице ръст на относителния дял на разходите за НИРД спрямо БВП, което се дължи на две основни причини: на засилената активност на ОПИК по отношение на усвояването на средства и изпълнението на договори от страна на бенефициентите, от една страна и от друга - на стартираните от МОН Национални научни програми в края на 2018 г. и актуализираната Национална пътна карта за научна инфраструктура 2014-2020 г., чрез която към българските научни организации беше насочен значителен финансов ресурс от ДБ (около 100 млн. лв. за 3-годишен период). Към края на настоящия програмен период се очаква повишение на стойностите на показателя за инвестиции в развойна и научна дейност;
- Много съществена е ролята на ОПИК в целевото въздействие на програмата по отношение на иновационното представяне на България чрез насърчаване на инвестициите в потенциални тематични области за интензивно иновационно развитие и иновационните хоризонтални политики. То пряко допринася за увеличаване на инвестициите в НИРД и иновации, както и за постигането на националните цели, свързани с повишаване на дела на разходите за НИРД от БВП;
- Приносът на ОПИК за изпълнение на националните цели по пакета „Климат-енергетика“ може да се регистрира и чрез два от общите и специфичните за програмата показателя за изпълнение: „Реализирани енергийни спестявания в предприятията в резултат от изпълнените проекти“ с целева стойност за 2023 г. 179 794 MWh/y. и „Намаляване на емисиите на парникови газове“ с целева стойност 55 017 тона CO₂ екв. през 2023 г. Прогнозната стойност на показателя по ОПИК „Реализирани енергийни спестявания в предприятията в резултат от изпълнените проекти“ за 2018 г. възлиза на 1 093 581,79 MWh/y, а реалното постижение е в рамките на 114 240,20 MWh/y. В програмата е заложена целева стойност за намаляване на емисиите от 55017 тона CO₂ екв., като към края 2018 г. реално е отчетено, че намалението възлиза на 61805.29 тона CO₂ екв., което е преизпълнение на заложената цел с 112.3%.

3.3. В контекста на горното, ИСС предлага подкрепата по ПКИП (вкл. по Приоритет 2 „Кръгова икономика“) да бъде нееднозначно дефинирана като подкрепа, т.е. да се зложат основно операции за частни инвестиции, финансирани изцяло с безвъзмездна помощ, а не чрез комбинирани или изцяло дългови операции на база

финансови инструменти.

- 3.4. В така разглеждания вариант на ПКИП ИСС не констатира наличието на специални мерки за Северозападния регион. Този регион, заедно с поставените в неравностойно положение предприятия от Югозападен регион извън София-град, продължават да бъдат със значително по-ниско ниво на развитие от останалите. Предлагаме да се впишат мерки, осигуряващи тяхното приоритетно стимулиране (особено в Приоритет 1 „Иновации и растеж“).
- 3.5. ИСС не смята за целесъобразна формулировката „Ще бъдат приложени координирани и интегрирани мерки по отношение на бъдещото развитие на индустриалните паркове като намесата на ПКИП е в частта подкрепа за предприятията, а ПНИИДИТ ще се съсредоточи приоритетно върху подкрепата на ключови научни и иновационни инфраструктури в рамките на индустриалните паркове“. Така формулиран, текстът предполага създаване на дискриминационни условия и приоритетно финансиране на предприятия в индустриални паркове спрямо останалите предприятия. ИСС счита, че такова приоритизиране създава неравнопоставени условия и предимства за фирмите в индустриалните паркове. Достатъчно е предимството, което тези фирми получават от използването на финансираната от ПНИИДИТ инфраструктура. ИСС предлага да отпадне целенасочената подкрепа от ПКИП на предприятията от индустриалните паркове, а финансирането на самите паркове да става с открита процедура, при конкурентни условия и ясна необходимост, изразена от съответните общински власти, социални партньори и заинтересовани страни, като приоритет имат прецизни и необходими дейности по рехабилитация и модернизация на съществуващи, а не изграждането на нови индустриални паркове.
- 3.6. Отново липсва яснота по отношение на подпомагането на големите (по досегашното тълкуване на Препоръката на ЕК¹¹) предприятия. В България големите предприятия са такива заради критерия за численост на персонала, който критерий се явява определящ за категорията на предприятието. ИСС в свое становище призова определението за МСП да се преработи, за да се отчете спецификата на България, при която големи по численост на персонала предприятия имат твърде ниска стойност на активите и ниски обороти¹². На практика финансовото състояние на предприятието, което се оценява чрез другите два критерия за вида предприятие - показателите годишен оборот и обща стойност на активите, е от основно значение

¹¹ „Определението за малки и средни предприятия – предизвикателства при достъпа до мерки за подкрепа“ – Правото и бизнесът в съвременното общество, Сборник доклади то 3-та Национална научна конференция, 13. 11. 2020 г., ISSN 2738-7488.

¹² Становище на ИСС по Стратегията за МСП.

при определяне и планиране на инвестиционните намерения на предприятието. Вида предприятие следва да се определя по два от трите критерия, без приоритизиране на числеността на персонала. Предвид това, ИСС предлага големите предприятия да бъдат включени като бенефициенти в целевата група на всички специфични цели по Приоритет 1 „Иновации и растеж“, като за целта се предприемат и необходимите мерки за блоково освобождаване от държавни помощи. Ограничавайки големите предприятия от подпомагане, всъщност се ограничават мними големи работодатели, които имат реално характеристики на средни, а често – дори на малки предприятия.

- 3.7. ИСС подкрепя така дефинираните мерки по Приоритет 2 „Кръгова икономика“. Отчитайки потенциала на големите предприятия за постигане на по-добра ресурсна ефективност, настоява да се предвиди възможността те да са бенефициенти и по Приоритет 2 „Кръгова икономика“.
- 3.8. ИСС отбелязва, че типовете финансови инструменти и размер на ФИ за дейности във връзка с насърчаване на ресурсната ефективност и управлението на отпадъците могат да бъдат променени от предварителната оценка за ФИ за периода 2021-2027 г., която е в процес на разработване, но при планирането на ФИ следва да се отчетат и научените уроци във връзка с изпълнението на ФИ в сектор „Отпадъци“ по ОПОС 2014-2020 г.

4. Програма „Развитие на човешките ресурси“¹³

- 4.1. ИСС изразява удовлетвореност от напредъка в подобряването на текстовете на Програма „Развитие на човешките ресурси“, в която са намерили място стратегически цели и документи, свързани с новия програмен период. ИСС приветства новия вариант на програмата Версия 1.4¹⁴, в който изрично са посочени мерките, насочени към съвместни действия на социалните партньори в отделните специфични цели, както и възстановяване на текстовете свързани с участието им в реализирането на отделни политики. ИСС апелира за спешно финализиране на текста във версия 1.5 на Програмата, който коректно да отразява всички изменения и допълнения, приети от Тематичната работна група по разработване на програмата на последното проведено заседание¹⁵ и представените становища.
- 4.2. ИСС приветства направените актуализации на базовите данни, аргументиращи заложените нови интервенции. Отбелязва с удовлетворение специалното място, отделено на социалните партньори и на осъществяването на съвместни действия от

¹³ Актуализирана версия 1.4. на Програмата „Развитие на човешките ресурси 2021 -2027 г.“

¹⁴ Изпратен на 18.05.2021 г.

¹⁵ На 18 март 2021 г.

тях за постигането на целите на програмата – в съответствие с архитектурата на Европейския семестър. ИСС е удовлетворен от отчитането на изпълняваните през настоящия програмен период мерки и задаването им като основа за реализирането на бъдещи мерки по новата програма. Въпреки това, счита, че следва по-конкретно и ясно да се отразят договорените мерки и съвместни действия за реализиране на Националното тристранно споразумение¹⁶, както и да се зложат конкретно в минимум 0,25% от средствата в програмата за изграждане на капацитет на социалните партньори - съгласно дадените препоръки за разходване на средствата от ЕСФ+ в Плана за действие за прилагане на Европейския стълб на социалните права.

4.3. Като подчертава значението на направените връзки с Европейския стълб на социалните права, ИСС настоява Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021 - 2027 г. да бъде конкретно обвързана с Европейския семестър, като при разработването на отделните операции за изпълнение на програмата да бъде отразен приносът на всяка една операция към изпълнението на Стълба и Плана за действие¹⁷. В тази връзка ИСС апелира:

4.3.1. Приносът на ПРЧР към изпълнението на Цел 2 от Плана за действие на ЕССП за най-малко 60% ежегодно участие на всички възрастни в поне една форма на обучение следва да бъде ясно отчетен. ИСС е наясно, че това е предизвикателство за България и може да бъде постигнато само при достатъчно висока ангажираност и като апелира за въвеждане на нови инструменти, подходи и мерки, в т.ч.: въвеждането на индивидуални кредитни карти за ППО; утвърждаването на ваучерната система за финансиране на професионалното обучение; приоритетно и ускорено повишаване на дигиталните умения – базисни и за напреднали; създаването на стройна система за валидиране и/или продължаващо обучение на работното място на възрастни; прецизирането на съществуващия режим за лицензиране на центрове за професионално обучение, разработване на системата за микроквалификации. Същевременно, ИСС счита за приоритетно още в началото на изпълнение на програмата да бъдат разписвани операции за посочените мерки, насочени към въвеждане на секторни фондове за квалификация и индивидуални сметки за обучение и за заети лица с цел разширяване на достъпа до преквалификация и надграждане на квалификацията¹⁸ в изпълнение на Националното тристранно споразумение и на специфичните препоръки към България за разширяване участието в УЦЖ.

¹⁶ Подписано през юни 2020 г., то предвижда редица конкретни действия – включително по ратифициране на конвенции № 151 и 154 на МОТ.

¹⁷ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the European Pillar of Social Rights Action Plan [COM(2021)102 final].

¹⁸ Reskilling & up-skilling.

- 4.3.2. Като отчита, че по принцип голяма част от заложените мерки в ПРЧР са насочени към насърчаване на възходящата конвергенция, ИСС предлага приоритетното залагане на мерки и инструменти, които да допринесат за позитивна и качествена промяна на Коефициента на Джини и на показателя Квинтилно съотношение на доходите 80/20, които се наблюдават чрез т.н. скор борд по ЕССП за България.
- 4.4. За преодоляване на предизвикателствата по посока „зелена и дигитална трансформация“ ИСС настоява в ПРЧР да бъде предвиден по-значителен ресурс за дигитални умения и компетенции (например, 500 млн. лв., който да допълни заложените 287 млн. лв. по НПВУ), като 50% от средствата да са насочени към развитие на специфичните дигитални умения и компетенции на заетите лица, както и да бъде заделен специален ресурс за формиране на „зелени умения“ сред населението извън образователната система.
- 4.5. ИСС счита за необходимо в дейностите към СЦЗ по Приоритет 1 на ПРЧР да се зложат съвместни действия на социалните партньори за специализирани интервенции по посока на: съвместни изследвания и анализи на СП относно най-новите практики при работодателите и работниците, ползващи нови и атипични форми на труд с цел гарантиране на качествена заетост, включително – на възможностите за въвеждане на сумирано изчисляване и отчитане на работното време и проблемите, свързани с работното време и заплащането на т.нар. „дигитални работници“, като се търсят адекватни предложения за правна регулация, предотвратяване на заобикаляне на трудовото законодателство, при отчитане на характеристиките на работата през онлайн платформи, както и характеристиките на отношенията на работодатели и работници, работещи чрез платформи. Да се насърчат съвместни действия на СП на основа на изследвания и анализи за подобряване на условията за качествена заетост и балансиран пазара на труда.
- 4.6. ИСС препоръчва да се направи ясна демаркация с Програма „Образование“ по отношение на политиките и целевите групи, които касаят NEETs. Например в последната версия на програмата е разписан текст, който касае децата в риск от отпадане от училище – мярка, която не е сред целевите за програмираните операции, предвид целевата група. ИСС счита, че не е ангажимент на МТСП да прилага мерки към целевата група, доколкото те са в системата на образованието, нито да разпределя средства за това в Приоритет 1. Систематичното място на подобна политика, доколкото би могла да бъде обвързана с дейности по ПРЧР, би било по-скоро в Приоритет 2, тъй като не касае възрастни.
- 4.7. В рамките на СЦ 3 следва да се допълнят политики, свързани със сигурността на

новите работни места и тяхната защита. Технологичните промени, водещи към промяна в начина и организацията на работните процеси и отношения, може да създадат и несигурност на пазара на труда. За да се гарантират качествени и устойчиви работни места, трябва да не се допуска гъвкавостта на заетостта да влияе негативно върху качеството на работните места. За спазване гаранциите за качествена заетост да се следи стриктно и постоянно на база заложените обективни индикатори в програмата. Този факт следва да бъде отбелязан, както и ролята на социалните партньори за ограничаване и превенция на недекларираната заетост.

4.8. ИСС препоръчва в рамките на СЦ 3 на Приоритет 1 към точката за „По-добра адаптация на предприятията и работещите към промените и подобряване на работната среда“ да се добавят следните примерни мерки за:

- Активизиране на работата и насърчаване участието на комитетите и групите по условия на труд (КУТ и ГУТ) и представителите на работниците и служителите по информиране и консултиране за превенция и преодоляване на последиците от епидемии, както и за подобряване условията на труд и работната среда в предприятията. Интервенциите в посока приспособяване към промените на работниците, предприятията и предприемачите, заедно с ефективен социален диалог и колективно трудово договаряне, могат успешно да бъдат реализирани и чрез механизмите на работническо участие и на информиране и консултиране. Мерки в тази насока могат да стъпят и надградят досегашния опит на социалните партньори за изграждане на системи за информиране и консултиране в предприятията и в държавната администрация, включително изготвяне на предложения за промени в нормативната уредба и административните практики;
- Надграждане на механизма по прогнозиране и картографиране на търсенето на квалифицирана работна сила от Агенция по заетостта с подкрепата на НАПОО, като се осъществяват в сътрудничество със СП дейности за привеждане на квалификацията на работната сила в съответствие с потребностите на пазара на труда;
- Преодоляване на последствията от пандемията върху здравето на работната сила (като напр. реализиране на психо-социалните рискове, мускулно-скелетни увреждания, проблеми в сърдечно-съдовата система и други).

4.9. Съществуващите услуги в областта на социалната закрила не могат да обхванат всички случаи по разбираеми причини, а демографската криза в България ясно изисква организирана система, която да ангажира участието на българските граждани, или поне на заетите, с участие във финансирането – било чрез вноски на принципа на осигуряването, било чрез част от данъчните отчисления в тези

политики. Това предполага дейности по проучване на опит, анализ и систематизиране на подходящи дейности за изграждане на трайна и обхватна система за дългосрочна грижа. В тази връзка ИСС предлага в рамките на СЦ 3 и по-конкретно в допустимите дейности на т.2 „Модернизация на системите за социална закрила ...“, да се включат и следните допустими дейности:

- Проучване и анализиране на опит и практики, въз основа на които да се разработят нормативни и практически предпоставки за въвеждането на ваучери за услуги, които могат да се прилагат, както за ползване на услуги (социални и други), така и за упражняване на трудова дейност, в т.ч. на лица с увреждания;
- Модернизиране на системата за социална закрила в частта осигуряване, с акцент върху риска безработица, с цел разширяване на обхвата и повишаване качеството на осигурителната закрила в условията на нови и атипични форми на заетост и различните форми на полагане на труд, принудителна гъвкавост и при настъпване на извънредни обстоятелства за икономиката и заетостта;
- Проучване на европейския опит за прилагане на нов подход в организирането и изграждането на стройна и достъпна система за дългосрочна грижа, като част от модернизиране на закрилата.

4.10. По СЦ 4 в раздел „Необходими умения за бъдещето на труда“ не е посочена ролята на социалните партньори във връзка с разработването на профили за дигитални умения по ключови длъжности по икономически дейности. Като се има предвид, че същите пилотно ще бъдат разработени по настоящата ПРЧР, следва да се уточни, че чрез новата ПРЧР 2021-2027 те ще бъдат надградени, а не тепърва разработвани. В тази част текстът следва да се преформулира, за да бъде коректен спрямо фактически извършените дейности.

4.11. Освен посочването на социалните партньори в подходящ текст и в останалите СЦ от Приоритет 1 следва в СЦ 3 да се предвидят и мерки, свързани с новите форми на заетост и новите професии, като например повишаване на привлекателността на новите професии, тяхното идентифициране и подготовка на работната сила за техните изисквания. Съответно мерките в отделните СЦ да се съобразят с направените допълнения и корекции в обосновката на всяка отделна СЦ.

5. Програма „Образование“

5.1 ИСС подкрепя принципно последната работна версия на ПО¹⁹, като оценява като положителна стъпка представянето на коментарите на ЕК, но изказва притеснение по отношение на процеса на подготовката ѝ – поради отмяната на предвиденото

¹⁹ От 10 май 2021 г., която е изпратена на ЕК.

публично обсъждане²⁰. Въпреки проведените различни индивидуални разговори със заинтересовани страни, ИСС настоява за спазване на законовия ред по подготовка на Програмата и очаква Министерството на образованието и науката и ИА ОПНОИР да предоставят редовно публична информация за промените в дизайна на програмата и промените в нея, както и време за обратна връзка, преди изпращането ѝ в Европейската комисия за преглед.

5.2. Счита, че в новия програмен период политиките са по-добре формулирани и по-правилно насочени към идентифицираните проблеми като: необходимостта от подобряване на качеството на образованието и обучението в съответствие с нуждите на пазара на труда, все още големия дял на преждевременно напускащите училище, ниското ниво на дигиталните умения на населението, нуждата от надграждащи обучения за преподавателите и обновяване на технологичното оборудване в училищата. ИСС подкрепя и направените допълнения по отношение поставянето на акцент върху дигитално образователно съдържание и извеждането на специфични индикатори в тази насока, както и прецизиране на текстовете, насочени към валидиране на неформалното и самостоятелното учене.

5.3. ИСС изразява своето удовлетворение, че програмата отразява редица от направените през последните години предложения на социалните партньори: за въвеждане на дуалното висше образование, инвестиции в обучения на преподавателите, засилване на връзката образование – бизнес, повече информирание и консултиране в областта на професионалното образование и обучение. Благодарение на отразяването на коментарите на ЕК, последният вариант на ПО е значително по-ясен, като са премахнати общи текстове за сметка на включването на нови, които предлагат конкретни политики и мерки - особено в областта на висшето образование, насочени към осъществяване на реформите, заложен с последните изменения в Закона за висшето образование.

5.4. Изпълнителна агенция, натоварена с изготвянето и управлението на Програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, както и Министерство на образованието и науката следва да се водят при разработване на новата програма от разбирането, че образованието трябва да бъде една от основните политики в новия програмен период поради стремглавото навлизане на новите технологии и изоставането му от технологичните процеси. Това изисква различен подход при разработване на мерките, насочени към предучилищното и училищно образование, както и към висшето образование, като се постави акцент върху професионалното образование и практическата му насоченост. В същото време, програмата залага на големите, т.нар.

²⁰ Което трябваше да се състои на 18 март 2021 г.

„системни проекти“ на МОН, но не адресира нито проблемите с отпадащите ученици, нито системните проблеми с по-лошите резултати на българските учениците при оценка на придобитите умения. Предвиденото в приоритетна ос 3 звучи като „започване отначало“ с анализи, проучвания, нови форми и адаптиране спрямо динамиката на пазара на труда, квалификация на педагогически персонал, центрове за върхови постижения в ПОО, които будят недоумение – като нови организационни форми, които вероятно са препоръчани от пилотни проучвания, но не са акцент на програмата, а част от нея. ИСС препоръчва преоценка на тези мерки в светлината на стратегическите приоритети.

5.5. Въпреки посочените положителни моменти, ИСС счита, че са налице дефицити в някои политики, които препоръчва да намерят своето систематично място в оперативната програма. В програмата следва да е по-ясно видима ролята на СП, които, за съжаление, в новата редакция са изключени от кръга партньори на МОН при формирането на политики. Все пак, ИСС приема като положителен факта, че е прието предложението на СП да бъдат включени при разработването на нов Списък на професиите за професионално образование и обучение, предвид участието им в създаване на механизъм за неговата адаптация и за отворен формат на стандартите за професионална квалификация, модернизация на учебните планове и програми в средното професионално и висше образование. Същевременно, частните образователни институции също следва да получат достъп до мерките за финансиране, доколкото те се ръководят от същите правила в своята работа. Противното би довело до дискриминация на учениците, обучаващи се в частни институции, за сметка на тези в системата на държавното образование.

5.6. Налице е драстично изоставане в модернизиранието на училищата, особено на тези в малките населени места. Следва да бъдат въведени конкретни интегрирани мерки в тази насока като се разшири възможността за подкрепа чрез ИТИ. На практика, инфраструктурните мерки не могат да бъдат изпълнявани самостоятелно, а само чрез комбиниране на инфраструктурни и меки мерки, които да са съобразени с нуждите на конкретния регион. Това ще даде възможност за целенасочени инвестиции, както в подобряване на образователната инфраструктура, така и за инвестиции в технологично обновление за прилагане на STEM в училищата особено в малките населени места. В момента това не е направено и на практика липсва цялостна политика по прилагане на интегриран подход и синергия с други програми в новия програмен период.

5.7. ИСС приветства включването на всички образователни институции (публични и частни) в системата на предучилищното и училищното образование в обхвата на допустимите бенефициенти по програмата. Отчитайки досегашната практика на

МОН и ИА ОПНОИР при изпълнението на процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г. смята, че е необходимо да бъдат дадени гаранции за равнопоставен достъп, както на децата и учениците, така и на педагогическите екипи от частните училища и детски градини до участие в различните мерки за професионално и лично развитие. Това включва абсолютно всички дейности, насочени към образователната интеграция на децата и учениците със СОП, независимо от образователната институция, в която се обучават, дейностите за предотвратяване на агресията в училищата, достъпа на децата и учениците до финансирани от програмата състезания, конкурси и други форми на извънкласни и извънучилищни дейности. В интерес на развитието и модернизацията на образователната система е да бъде дадена възможност на частните образователни институции за участие във всички програми и мерки за образователен обмен, включително с висши училища. ИСС изразява надежда, че през новия програмен период всички деца, ученици и педагогически специалисти ще могат да участват пълноценно в изпълнението на програмата в съответствие с принципите за равнопоставеност и избягване на дискриминация.

- 5.8. ИСС изразява и своето притеснение, че със създаването на новата Държавна агенция за научни изследвания и иновации и съответно разписването на ПНИИДИТ, стимулирането на науката може да бъде negliжирана. В настоящия вариант на програмата тя само е маркирана на няколко места, без конкретни мерки. В програмата за научни иновации, обаче, не се обръща достатъчно внимание на науката в рамките на висшите училища, като акцентът е сложен върху научните организации. Липсва подкрепа за млади учени и тяхното развитие. Следва двете програми да си кореспондират по-ясно и да отразят по-конкретни мерки свързани с научната работа на ВУ и развитието на талантите на това ниво. Също така в програмата липсва подкрепа за ефективно насърчаване на ПОО и за научни и практико-приложни разработки на ниво училищно образование. Интересът към науката трябва да бъде заложен още в средното образование и да се насърчава чрез участие на учениците в извънкласни занимания чрез създаването на училищни лаборатории и изследователски класове.
- 5.9. ИСС оценява високо последната редакция на ПО, в която цялостно са преформулирани политиките в областта на висшето образование за осигуряване на неговото модернизиране. Предлага също да се обмислят и да бъдат заложен пилотни грантови програми, построени на принципа „инициативи на целевата група“ (bottom-up/grass root approach). Това предполага финансиране по покани за кандидатстване, управлявани от висшите училища, отворени към индивидуални участници или екипи по теми, актуални за местните общности и бизнеса.

6. Програма „Развитие на регионите“²¹

6.1. ИСС намира Програмата за добре структурирана, като на четири заседания на ТРГ са обстойно разгледани всички нейни елементи, с активното участие на всички заинтересовани страни. Програма „Развитие на регионите“ е в достатъчно напреднала фаза на разработване и може да се очаква одобрение от страна на ЕК. Следва да се отбележат два характерни елемента на програмата.

6.2.1. Фокусирано прилагане на „Интегриран териториален подход“, което дава превес на териториалните съвети за развитие, с ангажимент от тяхна страна да се подготвят интегрирани териториални планове с възможност за активно участие на широк кръг заинтересовани страни. Принципът на партньорство става ключов характеристика, като в тази връзка, допустими бенефициенти в рамките на ПРР 2021-2027 са партньорства, включително някои или всички от изброените по-долу (списъкът не е изчерпателен):

- Държавни органи, областни администрации и общински власти;
- Представители на гражданското общество - неправителствени организации, организации на работодатели и на синдикати, фондации;
- Бизнес - представители на големи предприятия, представители на малки и средни предприятия и др.;
- Научна общност - представители на университети, Българска академия на науката, Селскостопанската академия и др.;
- Сдруженията на собствениците на жилища в многофамилни жилищни сгради.

6.2.2. Предлаганият подход дава по-широки възможности както за директен достъп на бизнеса до средства от програмата, така и отваря врата за публично-частни партньорства по различни проекти

6.3. ИСС отчита също, че ПРР 2021-2027 ще администрира средствата, които България ще получи от Фонда за Справедлив Преход. Специфичната цел е дефинирана като „Предоставяне на възможност на регионите и хората да се справят със социалните въздействия, заетостта, икономиката и въздействието върху околната среда от прехода към целта на Съюза за климата през 2030 г. и климатично неутрална икономика до 2050 г. въз основа на Парижкото споразумение“. Предвидените средства са в размер на 1,178 млрд. евро, концентрирани на този етап в областите

²¹ На основа на Версия 3 на Програмата, одобрена на заседание на ТРГ, проведено на 20.01.2021 г. и изпратена на Европейската Комисия.

Стара Загора, Кюстендил и Перник. Сливен, Ямбол, Хасково, Бургас, Варна, Ловеч, Габрово, Търговище са допълнителните области, за които може да се интервенира, в случай че бъдат признати за допустими по ФСП.

7. Програма „Транспортна свързаност“²²

- 7.1. ИСС отбелязва, че няма съществена промяна в стратегическите приоритети спрямо сега действащата Програма. Няма разнообразие и по отношение на ключовите проекти, предвиждани за финансиране, тъй като поради недостатъчен административен капацитет на НКЖИ и АПИ има сериозно изоставане в изграждането и модернизацията на ТЕН-Т мрежата, която до 2030 г. трябва да е завършена напълно на територията на страната ни. Метро в София, като бенефициент „отличник“ също намира отново място в програмата. Включен е и приоритет за иновации, системи за управление на трафика и повишаване на безопасността, въпреки предвидените едва 64 млн. евро, които няма как да се увеличат, заради нуждите на другите приоритетни оси.
- 7.2. ИСС приветства и направените промени в програмата, предвид факта, че някои от потенциално допустимите проекти намериха място в подготвяния План за Възстановяване и Устойчивост. Например, от приоритетна ос 3 на ПТС е изваден Софийски Метрополитен, който е пренасочен към НПВУ. На негово място е предвидено да се финансират интермодални терминали, модернизация на гарови комплекси и ж.п. връзки към Пристанища Бургас и Варна и други по-малки проекти.
- 7.3. ИСС отбелязва, че екологичната оценка на програмата също може да бъде одобрена и констатира, че тази Програма е в доста „зрял“ етап на готовност.

8. Програмата за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация 2021-2027 г. (ПНИИДИТ)

- 8.1. ИСС подкрепя разработването на изцяло нова Програма за научни изследвания, иновации и дигитализация за икономическа трансформация, като необходим инструмент в отговор на последиците от Индустрия 4.0 и масово навлизащите в икономическия живот на България нови технологии. Подкрепяните мерки по ПНИИДИТ следва да са насочени към оптимизиране на средата за научни изследвания и съответствието им на потребностите на бизнеса и обществото, развитие и иновации за МСП, включително чрез създаване и улесняване на набор от услуги за подкрепа както на инфраструктурата за създаване на иновации, така и за

²² Към Европейската Комисия още в края на 2020 г беше подадена Версия 2 на Програмата.

развитие на техния научен потенциал като човешки ресурси. ИСС със съжаление констатира, че, освен достъпната публично версия от 27 ноември 2020 г. първа версия на програмата, липсва документална база, включително и информация за версия на програмата след публично обсъждане (от края на 2020 г.), както и информация за реакции от страна на Европейската комисия към средата на месец април 2021 г.

- 8.2. ИСС обръща внимание, че наличието на отделна програма за наука следва да има за основна цел компенсиране на недоброто представяне на страната ни в тази област през последните десетилетия и засилване на конкурентоспособността ни с цел ускореното икономическо развитие. ИСС подчертава, че финансирането на висшите училища и научните организации по тази нова програма ще бъде достъпно след осъществяване на бъдещи анализи и картиране на нуждите с цел оптимално изграждане и териториално структуриране на научно-иновационната екосистема в страната (цитира се СП). Следва да се направи и демаркация с мярката в НПВУ, наречена условно „Изпълнение на обща политика за развитие на научните изследвания, иновациите и технологиите в полза на ускорено икономическо и обществено развитие на страната²³“. В Споразумението за партньорство, а и в Плана, се предвижда международна независима оценка на ефективността от инвестициите в периода 2014-2020 г. за създаването на центровете за върхови постижения и центровете за компетентност, докато в програмата се предвижда директно използване на резултатите от тези центрове за развитието на бизнес модели и оформяне на ефективни партньорства, вероятно на териториален принцип.
- 8.3. ИСС предлага предвидените за финансиране по ПНИИДИТ индустриални паркове да бъдат създадени в области и населени места, където научната инфраструктура и мрежата от висши училища предполагат възможности за развитие. Липса на научни организации или висши училища (не техни звена) трябва да бъде пречка за създаване или финансова подкрепа за създаване или финансиране на индустриални паркове в рамките на новата програма.
- 8.4. На този етап ИСС изразява до голяма степен удовлетвореността си от принципно подкрепените предложения на социалните партньори относно по-задълбочен анализ и връзка с европейските стратегически документи. Следва да се има предвид, обаче, че извеждайки науката от другите програми тя следва да намери подобаващо място в настоящата програма и спрямо същите целеви групи. В тази връзка е много важно да се осигури синергия с мерките, залегнали в разработваните към момента ПО и ПКПП, както и с плановете за интегрирано развитие на регионално и общинско ниво, като същевременно бъде направена ясна демаркация.

²³ Вариант на НПВУ от 1.3 от 16.04.2021 г.

- 8.5. В рамките на програмата следва да се отчете слабото представяне на българските предприятия, особено на МСП в рамковите програми за иновации на ЕС, най-вече Хоризонт 2020. Настоящата програма следва да компенсира до известна степен дисбалансите между европейското иновационно пространство и българската действителност, като подкрепи и мерки насочени към обмяна на опит и подкрепа за включване в партньорства. Това следва да бъде направено и чрез укрепване на капацитета на Държавната агенция за научни изследвания и иновации да предоставя консултации и обучения на МСП за подготовка на качествени проекти, да работи за по-голяма видимост на българските научни изследвания и връзката на науката с бизнеса.
- 8.6. ИСС подкрепя в рамките на Приоритетно направление 3: „Европейска интеграция и интернационализация“ да бъдат предвидени специфични мерки, насочени към стимулиране и подкрепа на български участници в хоризонталните програми на Европейския съюз чрез изграждане и укрепване на съществуващия капацитет. В допълнение е необходимо да бъдат предвидени специфични мерки за засилване на сътрудничеството с представителите в България на общностите за знание и иновации на Европейския институт за иновации и технологии.
- 8.7. ИСС счита, че новите политики за киберсигурност на ЕС не следва да обхващат само държавните и общински структури, но и предприятията, които също стават жертва на хакер атаки, които биха били в зависимост от сферата на дейност на предприятието, също с тежки последици, които да засегнат българските граждани.
- 8.8. ИСС препоръчва програмата да постави акцент основно върху иновациите, които допринасят за икономическия растеж на страната, подпомагат бизнеса и обществото и имат приложен характер. Новата програма не следва да повтаря структурата и грешките натрупани до момента във Фонда за научни изследвания, тя следва да е изцяло свързана с практическата приложимост на подкрепяните иновации, да подкрепя инфраструктура основно в развитието и създаване на лаборатории и лабораторно оборудване, за да се демаркира с ПКИП, като тези инвестиции следва да са обвързани с развитие на човешките ресурси в тази област при ясна демаркация с ПО и ПРЧР. ПНИИДИТ следва да е надграждаща и хоризонтална програма, която извежда и подкрепя иновационния потенциал на България.

9. Програма „Околна среда“ 2021-2027 (ПОС)²⁴

- 9.1. ИСС смята, че програмата следва в по-голяма степен да отчита стратегическите насоки и тенденции на ниво ЕС по отношение на формирането на справедливо и благоденстващо общество с модерна, ресурсно ефективна и конкурентоспособна икономика, опазването, съхранението и увеличаването на природния капитал на ЕС, както и защитата на здравето и благосъстоянието на гражданите от свързани с околната среда рискове и въздействия.
- 9.2. ИСС със съжаление отбелязва, че заложените в програмата мерки не вземат предвид в достатъчна степен амбициите за намаляване емисиите на парникови газове и увеличаване използването на чиста енергия в сферите на икономиката, промишлеността, производството и потреблението, мащабната инфраструктура, транспорта, храните и селското стопанство, строителството.
- 9.3. ИСС със съжаление отбелязва липсата на детайлен анализ на нуждите за инвестиции в областта на околната среда, който да отчита степента на постигане на екологичните цели пред страната, реализираните до момента мерки и научените уроци, и който да създава основа за прозрачно и информирано решение за мерките, които да бъдат подкрепени и разпределението на финансов ресурс.
- 9.4. ИСС смята, че при планирането на финансови инструменти следва да се отчетат научените уроци от предишни програмни периоди, спецификата на инвестициите и да се отчете реалната ситуация в секторите, за които е предвидено да се използват такива инструменти.
- 9.5. ИСС отбелязва, че посоченият принос на ПОС 2021-2027 г. към адресирането на социално-икономическото възстановяване от пандемията от КОВИД-19, се отнася основно за предотвратяване разпространението на заразата и създаване на временна заетост, но не е свързан с конкретни социално-икономически мерки за преодоляване на последствията и създаването на постоянни работни места.
- 9.6. ИСС подкрепя усилията за постигане на пълно съответствие с изискванията на Директива 91/271/ЕИО посредством инвестиции във ВиК инфраструктура, но със съжаление отбелязва, че фокусът на инвестициите отново са населени места с над 10 000 е.ж., а ресурсът за населени места между 2 000 и 10 000 е.ж. е ограничен и под условие. Тези дейности допълват и мерките по Националния план за възстановяване и устойчивост (подкрепа за изграждане на ВиК инфраструктура в агломерации между

²⁴ Трети работен проект на ПОС 2021-2027 г. от 05.02.2021 г.

5 000 екв.ж. и 10 000 екв.ж.) и тези от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021 - 2027 г. за агломерации под 2 000 екв.ж. Развитие на адекватна ВиК инфраструктура в населените места е предпоставка за увеличаване привлекателността на регионите за развитие на икономически дейности и намаляване на миграцията към големите населени места.

- 9.7. ИСС е на мнение, че при спазване на принципа за избягване на двойно финансиране и с цел максимално ефективно разходване на средствата, мерките за засилване на капацитета за планиране, управление и изпълнение на задълженията в сектор „Води“ и отрасъл ВиК трябва да са насочени към ВиК операторите, чиято основна дейност е предоставянето на стратегически услуги като водоснабдяване, канализация, пречистване на питейни и отпадъчни води.
- 9.8. ИСС подкрепя инвестициите насочени към намаляване на количеството на битовите отпадъци и приветства допълняемостта на инвестициите между ПОС 2021-2027 г. и ПК ИП 2021-2027 г., по която ще се подкрепят мерки за предотвратяване образуването на отпадъци, в т.ч. и създаването на устойчиви продукти, устойчиво използване на суровини и използването на отпадъци като ресурси. Преходът към устойчив модел на производство и потребление и прилагането на принципите на кръговата икономика във всички сектори от икономиката на ЕС е предпоставка за повишаване на БВП и създаване на нови работни места и е в съзвучие с новата промишлена стратегия на ЕС.
- 9.9. ИСС отбелязва, че в проекта на програма е посочено, че ще бъдат адресирани и битови, производствени, строителни и опасни отпадъци, но смята, че така формулираните мерки са основно насочени към битови отпадъци. Програмата следва в по-голяма степен да отчита наблюдаваната тенденция в периода 2008-2018 г. на увеличаване на количеството на образуваните производствени отпадъци и високия потенциал за рециклиране на строителни отпадъци²⁵ и да предвиди мерки в тази посока. Също така сме на мнение, че трябва да се разшири кръга на потенциалните бенефициенти като се включат и юридически лица със стопанска цел.
- 9.10. ИСС с разочарование отбелязва липсата на конкретни мерки в проекта на ПОС за изграждане на национална информационна система за образуваните, рециклирани, оползотворени и депонирани отпадъци и постигане на целите, произтичащи от законодателството в областта на околната среда. Наличието на такава система ще осигури прозрачност и информираност на заинтересованите страни и населението по

²⁵ Проект на Национален план за управление на отпадъците 2021-2028
<https://www.moew.government.bg/bg/proekt-na-nacionalen-plan-za-upravlenie-na-otpaducite-2021-2028/>

отношение на постигане на заложените цели, реализираните инвестиции и наличието на адекватен капацитет.

- 9.11. Имайки предвид все по-честите и екстремни климатични и метеорологични явления в резултат на изменението на климата, увеличаващата се заплаха за здравето и благосъстоянието на хората и нарастващите икономически загуби, ИСС приветства инвестиции в мерки за предотвратяване и управление на риска от природни бедствия. Отчитайки специфичната цел за насърчаване на адаптирането към изменението на климата, на предотвратяването и управлението на риска, ИСС смята, че обхвата на мерките следва да се разшири и да се предвиди и финансиране за проекти за оползотворяване на въглероден диоксид, което би било и в съзвучие с новата стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата²⁶.
- 9.12. ИСС отчита необходимостта от спешни мерки за опазване чистотата на атмосферния въздух и приветства финансирането на мерки за това, но също така смята, че мерките трябва да са насочени към основния източник на замърсяване с фини прахови частици, а именно битовото отопление. Имайки предвид, че основната част от инвестиции през 2007-2013 и 2014-2020 г. бяха в мерки, свързани с емисиите от транспорта, сме на мнение че усилията трябва да бъдат насочени към битовото отопление. В допълнение, предвидено е финансиране за създаване на Зони с ниски емисии. В тази връзка, ИСС счита, че този вид мерки трябва да имат не само регулаторен характер, но и да са свързани със създаване на материална база за въвеждането на такива зони.
- 9.13. Инвестициите във водород ще насърчат устойчивия растеж и създаването на работни места, което ще е от решаващо значение в контекста на възстановяването от кризата, предизвикана от КОВИД-19 и в тази връзка ИСС приветства мерки, насочени към увеличаване използването на водород като изходна суровина, гориво или енергиен носител и средство за акумулиране на енергия. Но имайки предвид факта, че водородните технологии все още не са достъпни за масовия потребител и тепърва ще се реализират промишлени мощности за производство на водород²⁷, ИСС има съмнения по отношение адекватността на мерките за подмяна на отоплителни уреди на твърдо гориво с уреди, използващи водород. В тази връзка следва да се обмисли възможността за разширяване на обхвата на мерките при спазване на демаркацията с

²⁶ Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите - Изграждане на устойчива на климатичните изменения — новата стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0082&from=EN>).

²⁷ Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите- Стратегия за използването на водорода за неутрална по отношение на климата (https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/hydrogen_strategy.pdf)

ПКИП, като се предвиди подкрепа за демонстрационни проекти за превръщане на идеята за чист водород в работещо решение за постепенна декарбонизация на различни отрасли, както и да се разшири обхвата на допустимите бенефициенти за такъв тип мерки и се включат и юридически лица със стопанска цел.

/П/

Зорница Русинова

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

АКТУАЛНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ДЪРЖАВНО И ЕВРОПЕЙСКО ФИНАНСИРАНЕ ЧРЕЗ СТРУКТУРНИ ФОНДОВЕ, ОПЕРАТИВНИ ПРОГРАМИ, СТРАТЕГИИ И ДРУГИ ЗА ПЕРИОДА 2021 - 2027 ГОД. В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

№	ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА/ФОНД/ СТРАТЕГИЯ/ 2021 - 2027 г.	Индикативен Бюджет в млн. лева	Източник на финансиране	Допустими мерки за подкрепа
База	Следващо поколение ЕС (2021-2024 г.) от Плана за възстановяване на Европа	12 139,5	ЕС и национално финансиране	<p>Конкретни програми/проекти, които ще се финансират в периода 2021 – 2024 г., насочени към възстановяване и устойчивост от кризата, породена от COVID-19 пандемията. Същевременно, Планът полага основите за зелена и цифрова трансформация на икономиката, в контекста на Зелената сделка.</p> <p>1. Планът има общо 4 стълба: целящ повишаването на конкурентоспособността на икономиката и трансформирането ѝ в икономика, базирана на знанието и интелигентния растеж;</p> <p>2. Зелена България – с фокус върху устойчивото управление на природните ресурси, позволяващо задоволяване на текущите нужди на икономиката и обществото, при запазване на екологичната устойчивост, така че тези потребности да могат да продължат да бъдат удовлетворявани и в дългосрочен план;</p> <p>3. Свързана България – акцентиращ върху осигуряването на предпоставки за повишаването на конкурентоспособността и устойчивото развитие на районите на страната, каквито са подобряването на транспортната и цифрова свързаност, както и насърчаването на местното развитие, въз основа на специфичния местен потенциал;</p> <p>4. Справедлива България - със специален фокус върху групите и лицата в неравностойно положение за постигане на по-включващ и по-устойчив растеж и споделен просперитет за всички, както и с акцент върху изграждането на ефективни и отговорни публични институции, чувствителни към нуждите на бизнеса и потребностите на гражданите.</p>

1.	Фонд за справедлив преход	1 316,274 (без добавките от ЕФРР и ЕСФ)	ФСП + добавка от ЕФРР и ЕСФ+ за всяко инвестирано евро	<p>Фондът за справедлив преход е ключов инструмент за изпълнението на Европейската зелена сделка. Фондът ще предоставя безвъзмездни средства и ще подкрепя инвестиции (меки мерки, без инфраструктура) в:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. МСП, вкл. стартиращи иновативни компании, които да доведат до диверсификация и преобразуване на икономиките на регионите в преход; 2. Създаване на нови фирми; 3. Изследователска и иновативна дейност, насърчаване на трансфера на напредничави технологии; 4. Развитие на технологии за достъпна чиста енергия, намаляване на парниковите газове, енергийна ефективност и възобновяема енергия; 5. Цифровизация и цифрова свързаност; 6. Възобновяване и обеззаразяване на обекти, възстановяване на земи и промяна на целите и ползването на конкретни обекти и територии; 7. Укрепване на кръговата икономика чрез намаляване на отпадъците, ресурсна ефективност, повторна употреба и рециклиране; 8. Преквалифициране или повишаване на квалификацията на работниците; 9. Подкрепа за заетост и активно включване на търсещите работа; 10. Техническа помощ и платформи за обмен на опит.
2.	Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони (ПРСР 2021-2027)	13 647,298, от които: 1. Стълб I ЕФГЗ (Директни/преки плащания) – 9 731,726; 2. Стълб II ЕЗФРСР (Развитие на	ЕЗФРСР и национален бюджет	<p>Мерките, които ще се подкрепят са областта на следните сектори: земеделие и ХВП, горска промишленост, преработвателна промишленост, селски туризъм, публичен сектор – общини, областни управи за провеждане на публични дейности – инфраструктура (пътища, осветление, водни цикли). Те ще са насочени към:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Инвестиции в биологичното производство програми за необлагодетелствани региони; 2. Стартовата помощ за млади земеделски стопани; 3. Програми за подпомагането на малки стопанства и инвестиции в стопанствата;

		селските райони) – 3 915,572.		4. Преработката на селскостопански продукти и неземеделски дейности.
3.	Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури за програмния период 2021 – 2027 г.	207,670	ЕФМДРА - 70% и Национален бюджет - 30%	<p>Мерките ще са насочени към:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Насърчаване на устойчивото рибарство и опазването на водните биологични ресурси; 2. Насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите, и на преработването и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури; 3. Създаване на предпоставки за растеж на устойчивата синя икономика и стимулиране на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури, в крайбрежните и вътрешните райони; 4. Повишаване на ефективността на международното управление на океаните и създаване на предпоставки за безопасността, сигурността, чистотата и устойчивото стопанисване на моретата и океаните.
4.	Кохезионна политика	22 111,753 без национално съфинансиране	ЕФРР, ЕСФ + и Кохезионен фонд (КФ)	<p>Кохезионният фонд традиционно ще подкрепя само онези държави-членки, чийто БНД на жител е под 90% от средния за ЕС. Процентът на съфинансиране от ЕС няма да надвишава 85%. Разпределението е дадено по-долу по програми:</p>
4.1.	Програма „Транспортна свързаност“ 2021-2027 година	4 497,490	ЕФРР и КФ – 70% и Национален бюджет - 30%	<p>Ще се подкрепя мерки насочени към:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Развитие на железопътната инфраструктура по „основната“ и „широкообхватната“ Трансевропейска транспортна мрежа: Изграждане, модернизация, рехабилитация, електрификация и внедряване на сигнализация и телекомуникации на железопътни участъци; 2. Развитие на пътната инфраструктура по „основната“ Трансевропейска транспортна мрежа чрез изграждане и модернизация на участъци от пътната инфраструктура; 3. Подобряване на интермодалността и развитие на устойчива градска мобилност“ чрез: Разширяване на метрото в София, включително закупуване на подвижен състав; Създаване на нови интермодални връзки за пътници в обществената транспортна система на София;

				<p>4. Иновации в транспорта, модернизирани системи за управление на трафика, подобряване на сигурността и безопасността на транспорта чрез: Развитие на информационни системи в транспорта, надграждащи съществуващите системи и системите в процес на изграждане; Доставка на мултифункционални плавателни съдове; Модернизация и изграждане на съоръжения за повишаване на безопасността на транспорта и опазване на околната среда, включително пристанищни съоръжения за безопасен, ефективен и сигурен вътрешно- воден и морски транспорт; Мерки за техническа помощ за подготовката/завършване на подготовката на проектите.</p>
4.2.	Програма за околна среда 2021-2027 година	4 333,122	ЕФРР и КФ – 70% и Национален бюджет - 30%	<p>Програмата ще подкрепя мерки насочени към:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мерки от ПУРБ за подобряване на състоянието на водите и постигане на целите на РДВ; опазване качеството на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване; изграждане и реконструкция на ВиК инфраструктура; Подготовка и разработване на стратегически, програмни и планови документи в сектор „Води“ и за отрасъл „ВиК“, вкл. ПУРБ; Засилване капацитета за планиране, управление и изпълнение на задълженията в сектор „Води“ и отрасъл ВиК; 2. Развитие/ надграждане на инфраструктурата, свързана с управлението на битовите отпадъци на регионално ниво на управление на отпадъците за постигане на целите за 2030 г. за рециклиране на отпадъците и депониране на отпадъци; Предотвратяване образуването на отпадъци; Подготовка за повторна употреба и поправка; Рециклиране на отпадъците; Изграждане, разширяване и/или надграждане на системата за разделно събиране на отпадъци; 3. Развитие на мрежата Natura 2000 и управление на защитени територии; 4. Превенция и управление на риска от наводнения и засушаване (с приоритет екологосъобразна инфраструктура (ако е приложимо) в комбинация със сива инфраструктура) като се дава приоритет на изпълнението на мерките, идентифицирани в ПУРН; 5. Справяне с вторичното разпращаване – зелена инфраструктура в градските зони, вкл. създаване на „зелени пояси/зони“, машини за почистване на улици и др.

4.3.	Програма „Конкурентоспособност и инновации в предприятията 2021-2027 г.	4 550,219	ЕФРР - 70% и Национален бюджет - 30%	<p>Мерки, които ще се финансират следва да са насочени към:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Подкрепа за разработване на вътрешни за предприятията иновации; Подкрепа за внедряване на иновации в предприятията; Подкрепа за създаване на иновативни стартиращи предприятия, приоритетно с основна дейност във високотехнологичните или средно-високо технологичните сектори на преработващата промишленост и интензивните на знание услуги; 2. Насърчаване въвеждането на технологии от Индустрия 4.0 в предприятията съобразно стандартите RAMI 4; 3. Подкрепа за производствени инвестиции в предприятията с потенциал за растеж, вкл. бързоразвиващи се предприятия; 4. Дейности, насочени към изпълнение на мерки за енергийна ефективност в предприятията въз основа на препоръки от енергиен одит (обследване за енергийна ефективност); 5. По-ефективно използване в производството на природните ресурси, включително вода, в т.ч. намаляване на използването на първични суровини или увеличаване на използването на странични продукти и вторични суровини; Създаване на браншови платформи (например по материални потоци: пластмаси, дърво, стъкло и т.н.) за обмяна на добри практики.
4.4.	Оперативна програма за развитие на човешките ресурси 2021-2027	4 507,425	ЕСФ+ - 70% и Национален бюджет - 30%	<p>Ще се подкрепят мерки насочени към:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Насърчаване на заетостта и развитието на умения с акцент върху дигиталните - Трудово консултиране и професионално ориентиране и включване в заетост, Активиране Профилиране Стимулиране за включване в пазара на труда, Стажуване и различни форми за заетост на младежи до 29 г., Достъп до финансиране за стартиращи предприемачи, Обучения, вкл. такива необходими за бъдещето на труда STEM, Насърчаване предприемачеството, вкл. в областта на социалната икономика и Обучения за развиване на дигитални компетенции, По-добър баланс между професионален и личен живот, Въвеждане на гъвкави форми на заетост, Валидиране на знания, умения и компетенции, Повишаване на квалификацията и преквалификация на заети лица, Осигуряване на гъвкави възможности за усъвършенстване, Придобиване на умения съобразно нуждите на пазара на труда, Пакет от мерки към дългосрочно безработни лица, Дейности по насърчаване на

				<p>професионалната мобилност, Насърчаване на участието на жените на пазара на труда, Подкрепа за мерки за активен живот на възрастните хора, квалификацията на персонала, полагащ лекарски и здравни грижи в извънболничната помощ и персонала, полагащ дългосрочни грижи;</p> <p>2. Социално включване и равни възможности - Предоставяне на интегрирани услуги на семейства с деца, Предоставяне на интегрирани услуги на младежи в неравностойно положение, Специализирани подкрепящи мерки на работните места за хората с увреждания, Подобряване пригодността за заетост на уязвимите групи чрез интегрирана подкрепа, Достъпа до заетост на хората с увреждания и на други уязвими групи, Надграждане на капацитета на работодателите за работа с хора с увреждания, Предоставяне на грижи в семейството и общността, деинституционализация, Модернизиране на системите за социална закрила, Инвестиции в политиките за децата и тяхното благосъстояние, Услуги за пострадали от насилие, вкл. превенция, Подобряване експертизата и капацитета на институциите в социалната сфера, Подкрепа за заетите в сферата на закрила на детето;</p> <p>3. Териториални инвестиции - преодоляване на предизвикателствата в сферите на пазара на труда и социалното включване на регионално ниво. Инвестициите ще подкрепят проекти, свързани в развитието на регионални инициативи на районите от ниво NUTS 2 като се очаква с тях да се адресират предизвикателства, специфични за съответния район и територия;</p> <p>4. Подкрепа на капацитета на институциите на пазара на труда.</p>
4.5.	Програма за образование 2021 – 2027 година	2 968,618	ЕСФ+ и ЕФРР - 70% и Национален бюджет - 30%	<p>Мерките ще бъдат насочени към:</p> <p>1. Разширяване обхвата на предучилищното и начално образование, чрез подкрепа за механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст;</p> <p>2. Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в предучилищното образование, в т. ч.: Повишаване на капацитета, квалификацията и уменията на педагогическите и непедагогически специалисти, включително за формиране и провеждане на политики за увеличаване обхвата в предучилищното образование и</p>

				<p>повишаване на качеството на предучилищното образование в конкретната институция;</p> <p>3. Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в училищното образование, в т.ч: Допълнително обучение и консултиране по учебни предмети; кариерно ориентиране на учениците; развитие на базови умения, занимания по интереси приоритетно в тематичните направления: „Дигитална креативност“, „Природни науки“, „Математика“, „Технологии“, „Изкуства и култура“, „Гражданско образование“, „Екологично образование и здравословен начин на живот“; библиотечно-информационно обслужване; осигуряване на общежитие; дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение; дейности за превенция на обучителните затруднения; логопедична работа;</p> <p>4. Превенция и предотвратяване на тормоза и намаляване агресията в училищата;</p> <p>5. Ограмотяване на възрастни;</p> <p>6. Създаване на условия за достъп до образование чрез преодоляване на демографски, социални и културни бариери;</p> <p>7. Въвеждане на компетентностния модел, чрез модернизирани учебните програми и съдържание, подготовка на индивидуални учебни планове и на индивидуални учебни програми на ученици със специални образователни потребности и на ученици с изяви дарби и повишаване на капацитета на педагогическите специалисти;</p> <p>9. Дигитална трансформация на училищното образование;</p> <p>10. Подкрепа за таланти деца и ученици с изяви дарби;</p> <p>11. Подкрепа за иновативни учебни програми, иновативни класни стаи и иновативни детски градини и училища;</p> <p>12. Дейности в подкрепа утвърждаването на алтернативен достъп към учителската професия, чрез привличане и осигуряване на достъпа на високо квалифициран човешки ресурс към преподавателската професия;</p> <p>13. Дейности в подкрепа на ПОО, насочени към системата на национално ниво;</p> <p>14. Дейности в подкрепа на ПОО, насочени към образователните институции;</p> <p>15. Създаване на Центрове за високи постижения в ПОО;</p>
--	--	--	--	---

				<p>16. Развитие на дуалната система на обучение;</p> <p>17. Въвеждане на форми на дуално образование в приложими специалности във висшето образование;</p> <p>18. Професионално ориентиране на студентите чрез практики;</p> <p>19. Обучение на студенти и докторанти, чрез включване в изследователска работа;</p> <p>20. Модернизация на учебните планове и програми, методите на преподаване и учебния процес, чрез утвърждаване на компетентностния подход в приоритетни професионални направления, в партньорство с бизнеса, в съответствие с нуждите на пазара на труда и чрез въвеждане и развитие на Т-образни умения и развитие на творчески и универсални умения, интернационализация и участие в международни мрежи и споделяне на ресурси;</p> <p>21. Дигитална промяна във висшите училища;</p> <p>22. Продължаващо обучение на академичния състав във висшите училища и обучение на изследователите.</p>
4.6.	Програма за храни и/или основно материално подпомагане 2021-2027 година	523,889	ЕСФ+ - 70% и Национален бюджет - 30%	<p>1. Подпомагане с пакети хранителни продукти и хигиенни материали като средногодишното подпомагане следва да е над 350 000 пакета с основни хранителни продукти (храни влагани в приготвянето на храна за цялото семейство) и толкова с хигиенни материали (продукти за лична хигиена, почистващи, перилни и миещи препарати);</p> <p>2. Осигуряване на топъл обяд - целогодишно подпомагане с топъл обяд, включващ супа, основно ястие и хляб. Подпомагането ще продължи и ще надгради създадените партньорства с общините в страната;</p> <p>3. Осигуряване на пакети за новородени деца - пакети с базови необходими продукти за новородени деца от бедни и рискови семейства. Индикативно пакетите ще включват: бебешки пелени, кърпи, бебешки козметични продукти и др. продукти, съобразени с основните нужди и възрастта на детето. Ще се предоставя най- малко два пъти до навършване на шест месеца на детето;</p> <p>4. Организиране на детски кухни - храна за обяд за деца от 10 месеца до тригодишна възраст.</p>
4.7.	Програма за научни изследвания, иновации и	2 037,545	ЕФРР - 70% и Национален бюджет - 30%	Програмата ще подпомага следните мерки:

	дигитализация за интелигентна трансформация 2021-2027			<p>1. Устойчиво развитие на българската научно-изследователска и иновационна екосистема чрез Развитие на изградените в периода 2014-2020 г. центрове за върхови постижения и центрoвете за компетентност; Увеличаване на дела на участие на страната в Рамковата програма на ЕС „Хоризонт Европа“; Укрепване на националната координационна мрежа по РП „Хоризонт Европа“;</p> <p>2. Цифрова трансформация на публичния сектор чрез: Повишаване на оперативната съвместимост и качеството на данните в публичния сектор и бизнеса, в т.ч. чрез разработване на оперативно съвместими модели на данни и модели на свързани данни, които са от ключово значение за развитието на обществото в цифрова среда.</p>
4.8.	Програма за развитие на регионите 2021-2027	4 091,068	ЕФРР и КФ – 70% и Национален бюджет - 30%	Ще се подкрепят мерки за осигуряване на по-добро развитие на икономически потенциали, мобилност и привлекателна среда за живот с възможности за достъп до адекватно жилищно настаняване, качествени и достъпни здравни, образователни и социални услуги, забавления, спорт, работа и отдих, за да се повиши стандартът на живот и да се помогне на справяне с проблема, свързан с демографските дисбаланси, както и със сериозните последици от кризата, предизвикана от разпространението на COVID-19.
4.9.	Програма за електронно управление и техническа помощ 2021-2027 година	1 027,280	ЕФРР – 70% и Национален бюджет - 30%	Ще се подпомагат мерки насочени към: <p>1. Цялостна цифрова трансформация на публичния сектор и надграждане на постигнатото в областта на електронното управление;</p> <p>2. Доизграждане на националната широколентова инфраструктура и ускоряване разгръщането на широколентовия достъп до интернет, предвид ключовото им значение за постигането на цифров растеж. Насочена към „Цифрова трансформация на публичния сектор в полза на обществото“; „Дигитална свързаност“; „Хоризонтална техническа помощ“ и „Техническа помощ за управляващите органи.</p>
5.	Политика по миграция и сигурност	840	ЕС	Състои се от три фонда: <p>1. Фонд „Убежище и миграция“, който ще предоставя подкрепа на държавите членки за управлението в областта на убежището и миграцията.</p> <p>2. Инструмент за финансово подпомагане на управлението на границите и визите, който ще гарантира солидно и ефективно интегрирано управление на външните граници на ЕС.</p>

				3. Фонд „Вътрешна сигурност“, който подпомага превенцията и координацията между полицейските, съдебните и други компетентни органи за защита на гражданите. Частичният общ подход се основава на съществуващия фонд и го адаптира към новите обстоятелства, например необходимостта от засилване на борбата срещу тероризма, тежката и организираната престъпност и киберпрестъпността.
6.	Изграждане и експлоатация на блокове, АЕЦ Козлодуй	112	ЕС	Програма за подпомагане на извеждането от експлоатация на ядрени съоръжения в България, Литва и Словакия. Програмата предвижда реализация на дейностите по извеждане от експлоатация на 1-4 блок на АЕЦ „Козлодуй“ за времето от 2003 до 2030 г. Предвид на констатирания недостиг на средства до 2030 г. с около 91 млн. евро за успешното финализиране на Програмата по извеждане от експлоатация на 1-4 блок на АЕЦ „Козлодуй“ със Заключения на Съвета на Европейския съюз от 21 юли 2020 г. се осигуряват допълнително 56 млн. евро за програмния период 2021-2027 г.
7.	REACT-EU за България	1 283	ЕС	Средствата могат да се използват за мерки в подкрепа на преодоляването на последиците от кризата, предизвикана от пандемията от COVID-19 в регионите, чиято икономика и работни места са били по-силно засегнати. Допустимо е и увеличаване на средствата по програмите по линия на Фонда за европейско подпомагане за най-нуждаещите се лица. Ресурсите основно се разпределят към оперативни програми „Иновации и конкурентоспособност" и „Развитие на човешките ресурси". С тези средства се увеличава размера на изпълняваните и планираните операции по двете програми за инвестиционна подкрепа за малки и средни предприятия и за запазване на заетостта.
8.	Двустранна програма за трансгранично сътрудничество по външните граници на Европейския съюз между Република България и Република Сърбия	Все още се договоря	ЕФРР +ЕСФ	Подкрепят се мерки насочени към: 1. Насърчаване на предприемачеството, по-конкретно развитие на МСП, туризъм, култура и трансгранична търговия; 2. Насърчаване и подобряване на съвместното опазване и управление на природните и културни ресурси, както и предотвратяване на природни и технологични рискове; 3. Подкрепа за връзките между градските и селските райони;

9.	Двустранна програма за трансгранично сътрудничество по външните граници на Европейския съюз между Република България и Република Турция	Все още се договоря	ЕФРР +ЕСФ	<p>4. Намаляване на изолацията чрез подобрен достъп до транспортни, информационни и комуникационни мрежи и услуги, и трансгранични системи и съоръжения за вода, отпадъци и енергия;</p> <p>5. Развитие на сътрудничество, капацитет и съвместно използване на инфраструктури, по-конкретно в сектори като здравеопазване, култура, туризъм и образование;</p> <p>стимулиране развитието на трансгранични пазари на труда, местни инициативи за заетост, равенство на половете и равни възможности, обучение и социално включване;</p> <p>6. Развитие на институционален и административен капацитет на регионално и местно ниво и предоставяне на техническа помощ за подготовка на нови проекти.</p>
10.	Двустранна програма за трансгранично сътрудничество по външните граници на Европейския съюз между Република България и Република Северна Македония	Все още се договоря	ЕФРР +ЕСФ	
11.	Двустранна програма за трансгранично сътрудничество по вътрешните граници на Европейския съюз между Република България и Република Гърция	Все още се договоря	ЕФРР +ЕСФ	
12.	Двустранна програма за трансгранично сътрудничество по вътрешните граници на Европейския съюз между Република България и Република Румъния	Все още се договоря	ЕФРР +ЕСФ	

13.	Многостранна програма за трансгранично сътрудничество „Черноморски басейн 2021–2027“	Не е уточнен	Инструмента за съседство, развитие и международно сътрудничество	Програмата е в много начално обсъждане и все още няма категорична рамка, като стъпва на четири приоритета: 1. Съвместно насърчаване на бизнеса и предприемачеството в областта на туризма и културата; 2. Увеличаване на трансграничните възможности за търговия и модернизация на селското стопанство и свързаните сектори; 3. Подобряване на съвместния мониторинг по околна среда; 4. Повишаване на осведомеността и съвместни действия за намаляване на речните и морски отпадъци.
14.	Програми за транснационално сътрудничество „Дунав“	Не е уточнено	ЕФРР, ИПА, и национално съфинансиране. Опция - Европейския инструмент за съседство	Програмата за транснационално сътрудничество „Дунав 2014-2020“ е финансов инструмент за насърчаване и инициране на проектни идеи свързани с преодоляване на общите предизвикателства и нужди в специфични направления, които да постигнат реална полза за хората и да изградят ефективни връзки между властите и организациите в Дунавския регион.
15.	Програма за сътрудничество в района на Средиземно море	Не е уточнено	ЕФРР и национален бюджет	Насърчава транснационално сътрудничество в областта на иновациите, опазването на околната среда и адаптирането към климатичните промени. Национален орган по нея от българска страна ще е дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“ в Министерството на регионалното развитие и благоустройството. Мерки, които ще се подкрепят: 1. Подкрепа за транснационални клъстери, интернационализация и екстровертност на МСП; 2. Предотвратяване и намаляване на природните рискове; Подкрепа за внедряване на възобновяема енергия; Насърчаване на енергийното обновяване / енергийна ефективност на сградния фонд; 3. Управление на Средиземноморието: Създаване и анимиране на тематични общности.
16.	Програмите за междурегионално сътрудничество „ИНТЕРРЕГ Европа“	Не е уточнено	ЕФРР и национален бюджет	Програма за междурегионално сътрудничество ИНТЕРРЕГ ЕВРОПА е инструмент за прилагане на кохезионната политика на Европейския съюз - стратегия за интелигентна, устойчива и приобщаваща икономика, създаваща високи равнища на заетост, производителност и социално сближаване. Общата цел на програмата е подобряване на изпълнението на политиките и програмите за регионално развитие чрез насърчаване

				на обмена на опит и усвояването на политики между участници с регионално значение.
17.	Програма за междурегионално сътрудничество „ИНТЕРАКТ“	Не е уточнено	ИПА, Европейския инструмент за съседство	Програма е насочена към междурегионално сътрудничество, чиито действия са насочени към подпомагане на доброто управление и изпълнение на всички програми за териториално сътрудничество, включително програмите, финансирани от Инструмента за предприсъединителна помощ и от Европейския инструмент за съседство. Основната цел на програма е да насърчава обмена на опит и разпространението на добри практики и иновативни подходи, свързани с управлението и изпълнението на програмите за териториално сътрудничество.
18.	Програма за междурегионално сътрудничество „ЕСПОН“	Не е уточнено	ЕС	Програмата за сътрудничество е научна програма, създадена с мисията да продължи консолидацията на европейската мрежа за наблюдение на територията чрез предоставянето и използването на сравними, систематични и надеждни териториални данни. Програмата има за цел да подсили ефективността на Европейската кохезионна политика и другите секторни политики, и програми, изпълнявани чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове, както и националните и регионални политики за развитие.
19.	Програма за междурегионално сътрудничество „УРБАКТ“	Не е уточнено	ЕФРР и национално финансиране	Програмата е насочена към обмяната на опит и познания между Европейските местни власти (градове) в сферата на устойчивото интегрирано градско развитие (без пилотни проекти). В рамките на специфични градски мрежи, партньорите са поканени съвместно да разработват прагматични решения на основни градски проблеми и предизвикателства, интегрирайки икономически, социални и екологични решения чрез холистичен подход. (По този начин се повишава ефективността на регионалната политика и политиката на сближаване). УРБАКТ е преди всичко програма за изграждане на капацитет, адресирайки следните потребности: Капацитет за прилагане на политики, създаване на политики, изпълнение на политики и изграждане и трансфер на познания.
20.	Фонд на фондовете	2 700	ЕСИФ, национално финансиране от програми	Същност на финансовите инструменти: специализирани схеми за финансиране със средства от различни източници. Видове бюджетни линии (фондове): 1. Дългови инструменти:

	<p>„Фонд мениджър на финансови инструменти в България“ ЕАД (ФМФИБ)</p>		<p>на ЕС и ресурс от частни и публични инвеститори</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Дългов финансов инструмент за микрокредитиране за приобщаващо развитие; • Гаранционен финансов инструмент за микрокредитиране; • Портфейлни гаранции с таван на загубите COVID-19. Предоставя портфейлни гаранции с таван на загубите COVID-19 в подкрепа на банковото кредитиране за МСП; • Кредити за бизнеса в селските райони; • Фонд за градско развитие – София; • Фонд за градско развитие – Юг; • Фонд за градско развитие – Север; • Кредити в сектор „Отпадъци“; • Кредити за ВиК оператори; • Микрокредитиране със споделен риск; • Кредити и гаранции в сектор „Рибарство“; • Портфейлни гаранции с таван на загубите за микрокредитиране – ПРЧР. <p>2. Дялови и квази-дялови инвестиции:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Фонд за ускоряване и начално финансиране I за МСП (чрез „Иновейшън Кепитъл“ АД. Предоставя средства за стратегическа подкрепа, обучение, менторство и др., както и за подкрепа на предприятия, засегнати от COVID-19); • Фонд за ускоряване и начално финансиране II за МСП (чрез „Витоша Венчър Партньрс“ ООД. Предоставя средства за стратегическа подкрепа, обучение, менторство и др., както и за подкрепа на предприятия, засегнати от COVID-19); • Фонд за ускоряване и начално финансиране III за МСП (чрез „Ню Вижън 3“ ООД. Предоставя подкрепа за предприятия в начален етап и на предприятия, засегнати от COVID-19); • Фонд рисков капитал за високотехнологични компании чрез „Морнингсайд Хил“ ООД като инвестиционен посредник. Подкрепа за алтернативно финансиране под формата на дялови и квази-дялови инвестиции; • Фонд мезанин / растеж за Малки и средни предприятия (МСП) в зрял етап на развитие чрез „Силвърлайн Партньрс“ ООД като инвестиционен посредник. Подкрепа за алтернативно
--	---	--	--	---

				финансиране под формата на дялови и квази-дялови инвестиции и предоставяне на съществена част от ресурса под формата на мецанин финансиране (хибридна форма между капиталово и дългово финансиране).
21.	Национален план за действие по заетостта (НПДЗ) – ежегодно финансиран план от Агенцията по заетостта (АЗ)	73 Варира според предвидения ресурс за съответната година на осъществяване	100 % държавно финансиране	<ol style="list-style-type: none"> 1. Намаляване на безработицата и неактивността сред младежите чрез активиране и включване в заетост; 2. Намаляване на безработицата и неактивността сред продължително безработните лица чрез интеграция в заетост по програми и насърчителни мерки; 3. Повишаване пригодността за заетост на безработни и заети лица в съответствие с потребностите на бизнеса; Повишаване на уменията и заетостта на безработните и неактивните лица от районите с високо равнище на безработица.
22.	Национални програми за развитие на образованието – Министерство на образованието и науката (МОН)	Според предвидения ресурс за съответната година на осъществяване	100 % държавно финансиране	Национални програми провеждани ежегодно/регулярно според областите на интервениране: <ol style="list-style-type: none"> 1. НП „Система за национално стандартизирано външно оценяване“; 2. НП „Ученически олимпиади и състезания“; 3. НП „Осигуряване на съвременна образователна среда“; 4. НП „Заедно в грижата за всеки ученик“; 5. НП „Успяваме заедно“; 6. НП „Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в системата на предучилищното и училищното образование“; 7. НП „Квалификация“; 8. НП „Заедно за всяко дете“; 9. НП „Оптимизиране на вътрешната структура на персонала“; 10. НП „Иновации в действие“; 11. НП „Създаване на достъпна архитектурна среда и сигурност в училище“; 12. НП „Бизнесът преподава“; 13. НП „Разработване на учебни помагала за обучение“; 14. НП „Мотивирани учители“; 15. НП „Участвай и променяй – родителят, активен партньор в училищния живот“; 16. НП „Подпомагане на общините за реализиране на дейности за образователна десегрегация“ 17. НП „Без свободен час“;

				18. НП „Роден език и култура зад граница“; 19. НП „Професионално образование и обучение“; 20. НП „Предоставяне на съвременни условия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците“; 21. НП „Обучение за ИТ умения и кариера“; 22. НП „Изучаване и съхраняване на традициите и историята на Българската армия“.
23.	Национална програма по пчеларство за тригодишния период 2020 – 2022	19,199	ЕС и национално финансиране	Подкрепя мерки в областта на пчеларството и запазване на пчелните семейства.
24.	Промоционални проекти, подлежащи на подпомагане съгласно Национална програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор 2019 - 2023 г.	261 709 лв.	ЕС и национално финансиране	Мерки за популяризиране на българските вина.
25.	Промоционални проекти, подлежащи на подпомагане съгласно Национална програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор 2019 - 2023 г.	261 709 лв.	ЕС и национално финансиране	Мерки за популяризиране на българските вина.
26.	Програми с държавно финансиране по Национален фонд „Култура“.	Според предвидения ресурс за съответната година на осъществяване	100 % държавно финансиране	Национален фонд „Култура“ подкрепя на национално ниво създаването, развитието и разпространението на българската култура и изкуство в страната и чужбина. Отворени програми с държавно финансиране към 2021 год.: <ul style="list-style-type: none"> • Дебюти; • Едногодишна програма за подкрепа на професионални организации в областта на цирковото изкуство; • Критика; • Културно наследство;

				<ul style="list-style-type: none"> • Мобилност; • Преводи / translation grant programme; • Публики; • Творчески стипендии за подпомагане на млади и изтъкнати творци в областта на музиката; • Творчески стипендии за подпомагане на млади и изтъкнати творци в областта на поп, рок и джаз музиката; • Творческо развитие; <p>Целево финансово подпомагане.</p>
27.	Национални програми с държавно/европейско (съфинансиране) финансиране по Фонд „Научни изследвания“.	Според предвидения ресурс за съответната година на осъществяване	Национално финансиране и ЕС	Мерки насочени към развитие на научната и развойна дейност. Предоставяне на национално съфинансиране за участие на български колективи в утвърдени дейности/мероприятия по Европейската програма за сътрудничество в областта на научните изследвания и технологии COST; Подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България.
28.	Национална програма „Цифрова България 2025“	Според предвидения ресурс за съответната година на осъществяване	ЕС и национален бюджет	Програмата е насочена към модернизиране и повсеместно въвеждане на интелигентни ИТ решения във всички сфери на икономиката и социалния живот, чрез създаване на среда за широко прилагане на информационните и комуникационни технологии (ИКТ), национална инфраструктура, иновативни електронни услуги от нов тип за бизнеса и гражданите, единни стандарти и постигане на висока степен на мрежова и информационна сигурност и оперативна съвместимост. В нея са заложени целите, мерките и дейностите, ангажимент на различните администрации за постигането на основни стратегически приоритети.